

Лучик С.Д.

доктор економічних наук, професор
Харківський національний університет внутрішніх справ
м. Кам'янець-Подільський, Україна

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ЗАЙНЯТІСТЬ

Штучний інтелект прийнято розглядати як новітню технологію, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання, які зазвичай, потребують людського інтелекту. Системи штучного інтелекту створені для навчання на досвіді, розпізнавання закономірностей та ухвалення рішень на основі вхідних даних. Технологія штучного інтелекту охоплює широкий спектр методів, включаючи машинне навчання, обробку природної мови, робототехніку, експертні системи тощо [1]. Штучний інтелект отримує дані та (зазвичай) за допомогою статистичної моделі створює прогнози, рішення чи рекомендації. Важливо, що штучний інтелект може вчитися на власних діях і з часом покращувати свої прогнози та рекомендації.

Штучний інтелект (ШІ) є технологією загального призначення, яка може використовуватись на будь-яких робочих місцях. Робототехніка та інші технології на основі штучного інтелекту, такі як машинне навчання, можуть виконувати дії, що повторюються, надзвичайно швидко, точно та ефективно. Це забезпечує підвищення продуктивності та інтенсивності праці. Роботодавці не приховують того факту, що однією з головних мотивацій для інвестицій в штучний інтелект, є зниження витрат на персонал та забезпечення конкурентних переваг.

Експерти зазначають, що ключовою відмінністю між ШІ та попередніми інформаційними технологіями полягає в тому, що ШІ здатний автоматизувати нестандартні завдання. Це такі процеси, як упорядкування інформації, запам'ятовування, швидкість сприйняття та дедуктивне мислення, які пов'язані з нерутинними когнітивними завданнями. Як наслідок, штучний інтелект проникає в сфери діяльності, для роботи в яких раніше вимагались високий рівень освіти та кваліфікації, багаторічний досвід роботи. Це: бізнес-професіонали; менеджери; професіонали науки та техніки; а також професіонали в галузі права, фінансів, медицини, соціальної та культурної сфери. значно розширює потенціал автоматизації за межі того, що було можливо раніше [2].

Вплив ШІ на зайнятість уже відчувається в окремих галузях. Так, наприклад, зростання електронної комерції та онлайн-роздрібною торгівлі може призвести до закриття мільйонів звичайних магазинів, що призведе до втрати робочих місць для продавців, касирів та інших працівників роздрібною торгівлі. У листопаді 2022 року OpenAI запустив ChatGPT, велику мовну модель (LLM), навчену величезним обсягом даних, яка має очевидні застосування на робочому місці, включаючи можливість писати текст, складати іспити з права чи бізнесу та допомагати в прийнятті клінічних рішень. Діапазон професій, на які впливає штучний інтелект, може швидко зрости, оскільки використання генеративного штучного інтелекту знаходить застосування в більшій кількості виробничих процесів і розробляються нові, потужніші системи штучного інтелекту.

Отже, професії, які включають рутинні та повторювані завдання, мають високий ризик бути автоматизованими з використанням ШІ. За оцінками звіту McKinsey Global Institute, автоматизація та ШІ можуть замінити близько 375 мільйонів робочих місць у всьому світі. До 2030 року до 300 мільйонів людей можуть втратити роботу через ШІ [3].

Проте, вплив штучного інтелекту на зайнятість є все ж таки питанням складним та багатограним. Так, незважаючи на поширення впливу штучного інтелекту на різні види економічної діяльності, різні робочі місця, за останні десять років висококваліфіковані працівники отримали більше робочих місць порівняно з низькокваліфікованими працівниками. Це може пояснюватись тим, що штучний інтелект сам створює нові завдання

та робочі місця для працівників. За оцінками експертів, нова технологія може створити близько 135 мільйонів нових робочих місць [3]. Але не просто робочих місць, а вакансій для працівників з особливими навичками роботи. Дослідження Організації Об'єднаних Націй, проведене Міжнародною організацією праці (МОП), показало, що штучний інтелект ймовірно доповнюватиме робочі місця, а не замінювати їх [4]. Слід розуміти, що, з одного боку, штучний інтелект відтворюватиме деякі навички, такі як мануальні та тонкі психомоторні здібності, а також когнітивні навички, такі як розуміння, планування та консультування. А, з іншого боку, працівники повинні володіти навичками, що необхідні для розробки та підтримки систем штучного інтелекту, а також для прийняття, використання та взаємодії з додатками штучного інтелекту.

Потреба в працівниках з базовими цифровими і когнітивними навичками та навичками вирішення проблем сьогодні зростає в міру механізації рутинних операцій. Роботи, які вимагають креативності, швидкості у прийнятті рішень, здібностей до спілкування, є менш формалізованими, а, отже, менш сприйнятливими до автоматизації засобами ШІ. Економісти з питань праці стверджують, що штучний інтелект замість ліквідації робочих місць призведе до зміни складу робочої сили. Людські контакти, емоційний інтелект і робочі місця, які потребують стратегічного мислення, зростуть в економіці, керованій ШІ [2].

З іншого боку, використання штучного інтелекту на робочому місці відкриває або посилює низку етичних проблем, окремі з них можуть негативно вплинути на якість роботи. Наприклад, штучний інтелект може: змінити спосіб моніторингу або управління роботою, що може підвищити сприйняття справедливості; створити ризики для конфіденційності та автономії працівників під час виконання завдань; внести або зберегти упередженість. Крім того, існують занепокоєння щодо прозорості та пояснюваності, а також щодо підзвітності. Хоча багато з цих проблем не є новими, штучний інтелект має потенціал для їх посилення [2].

Таким чином, вплив штучного інтелекту на зайнятість є неоднозначним і потребує ретельного дослідження та планування. Лякаться масових скорочень працівників на підприємствах внаслідок впровадження ШІ не варто, принаймні в короткостроковій перспективі. Слід відмітити, що впровадження штучного інтелекту на підприємствах сьогодні все ще залишається відносно низьким. Заміна робочої сили відбувається, як правило, через добровільне звільнення працівників або вихід їх на пенсію. Тому, для прояву сильного негативного впливу штучного інтелекту на зайнятість та працевлаштування поки немає підстав. Для цього потрібен час. Однозначно зрозуміло, що ШІ вплине на завдання робочих місць, а, отже, змінить потребу роботодавців у навичках з боку робочої сили. Також зростатиме діапазон професій за рівнем впливу штучного інтелекту. Збільшиться використання генеративного штучного інтелекту у виробничих процесах, а також з'являться нові, більш потужні системи штучного інтелекту. Для опанування нової технології потрібні освіта та навчання.

Література:

- 1 Штучний інтелект. *Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 30.11.2023).
- 2 OECD Employment Outlook 2023: Artificial Intelligence and the Labour Market, OECD Publishing, Paris, URL: <https://doi.org/10.1787/08785bba-en>.
- 3 Чи вплине штучний інтелект на ринок праці? *IT рейтинг України*. URL: <https://it-rating.ua/chi-vpline-shtuchniy-intelekt-na-rinok-pratsi> (дата звернення: 02.12.2023).
- 4 Дослідження ООН вказує, що штучний інтелект збільшить робочі місця, а не знищить їх. *TS2*. URL: <http://surl.li/nxkxyz> (дата звернення: 03.12.2023).